tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 5 1 2006

Ben Pronk & Jan Marbus

De Zeevang:

In de winter is De Zeevang een eldorado voor ganzen en smienten. De grote aantallen vogels in het winterhalfjaar zijn zelfs zo groot, dat het gebied recent definitief is aangewezen als 'Vogelrichtlijngebied'. De KNNV vogelwerkgroep Hoorn/West-Friesland heeft hieraan een grote bijdrage geleverd door systematisch de vogels te tellen.

Kolganzen. Foto: Jan Marbus.

Landschap

De Zeevang is een open veenweidegebied gelegen in de driehoek Purmerend, Edam en Oosthuizen. Kenmerkend is het vele water in de vorm van brede en smalle sloten. Het circa 4200 hectare grote gebied bezit nog het karakteristieke historische slotenpatroon. De oude veenstroom de IJe vormt de 'ruggengraat' van De Zeevang. De wateringen De Wijzend, Kerksloot en Molentocht, met nog honderden andere sloten en slootjes schuin op de IJe geven het landschap het typerende veervormige verkavelingspatroon. Door de in 1953 uitgevoerde herinrichting veranderde de oorspronkelijke vaarpolder in een overal per as bereikbaar poldergebied. Het historisch slotenpatroon en de hoge waterstanden bleven daarbij geheel intact. De agrarische activiteiten zijn intensiever geworden, doordat het gebied na de herinrichting voor de boeren beter bereikbaar werd. Het hoge waterpeil en de kleine kavelgrootte maken al te intensief beheer echter onmogelijk en zorgen voor hoge natuurwaarden. Het hierdoor ontstane open veenweidelandschap met zijn vochtige graslanden en zonder opgaande elementen als riet en bosschage, maakt dat de Zeevang grote aantrekkingskracht heeft op grote groepen vogels.

Maandelijkse tellingen en de Vogelrichtlijn

Om een gebied in aanmerking te laten komen voor een aanwijzing onder de Vogelrichtlijn dient het ministerie van LNV te beschikken over gedegen bewijsmateriaal betreffende de vogelaantallen. Voor de Zeevang waren die gegevens tot voor kort niet voorhanden. Hierdoor kon het gebied bij de aanwijzingsronde van januari 2000 niet als speciale beschermingszone worden aangewezen. Wel werd een nieuwe aanwijzingsprocedure gestart. Tevens maakte de ophanden zijnde herinrichting van het Zeevanggebied het verzamelen van de vogelaantallen in het gebied tot een noodzaak. Dit alles vormde voor de KNNV-vogelwerkgroep de motivatie om de vogelrijkdom systematisch in kaart te brengen. Door vijf jaar lang, van 2000 tot 2005, maandelijks in het winterhalfjaar de vogels te tellen in het hele gebied, heeft de vogelwerkgroep van de KNNV-afdeling Hoorn/West-Friesland geprobeerd een duidelijk beeld te krijgen van deze vogelrijkdom. Tijdens de maandelijkse tellingen van oktober tot en met maart werd de hele oppervlakte van de Zeevang geteld door 12 tot 16 mensen, op dezelfde dag en dezelfde tijd. De gegevens zijn doorgestuurd naar SOVON, dat in het kader van het Meetnet van Ecologische Monitoring Watervogels de gegevens gebruikt bij de landelijke verslaglegging over belangrijke vogelgebieden. Maandelijks werden er tussen de 40000 tot 70000 vogels geteld. De tellingen hebben uiteindelijk in september 2005 geleid tot een definitieve aanwijzing tot Vogelrichtlijngebied. De KNNV hoopt dat die status een bijdrage levert tegen onverantwoorde ingrepen in dit landschap met haar unieke vogelrijkdom.

De vogels

Tabel 1 geeft een overzicht van de maxima per soort over 5 jaar. Het blijkt niet alleen te gaan om de hieronder nader besproken soorten, waaraan het gebied in de eerste plaats zijn grote betekenis als

vogelrijkdom in de winter

De Zeevang. Foto: Ben Pronk.

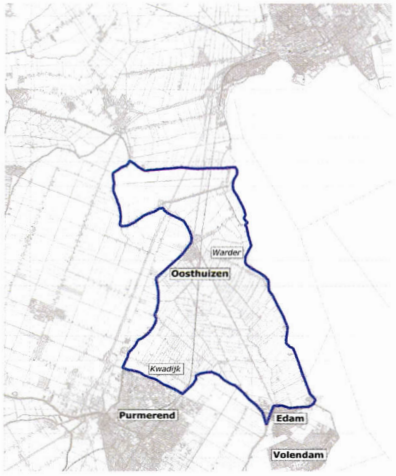

Ligging en begrenzing van De Zeevang.

winterverblijfplaats ontleent, maar ook om tal van soorten die het gebied soms in onverwacht grote aantal bezoeken. Maandelijks werden bijvoorbeeld 15 tot 35 buizerds in het gebied vastgesteld. Soms werden 5 slechtvalken verspreid over het gebied aangetroffen naast havik (maximaal 3), torenvalk (maximaal 25) en sperwer (maximaal 4). Natuurlijk weten ook zij dat er wat te halen is…

Smienten

Vooral smienten vinden in polder Zeevang hun optimale biotoop: weilanden omzoomd door sloten om in te vluchten bij onraad. Hier vinden de vogels volop voedsel in de vorm van sappig en voedselrijk gras in combinatie met water waar zij kunnen drinken en rusten. Vooral de bredere sloten zonder hoge rietgroei en met hoog waterpeil zijn van groot belang. Deze vluchtwegen zijn in dit gebied volop aanwezig.
Al lang was bekend dat er veel smienten overwinteren. Alleen in het reservaatgebied Warder (circa 300 hectare) zijn echter de aantallen bekend uit een lange reeks (1982-2005) van jaren. In het seizoen 82/83 verbleven 2000 smienten in het reservaat. De aantallen gaan tot 1995 in opgaande lijn naar 10.000 vogels. Na 95 is er een stabilisatie van de aantallen in het reservaatgebied (1995-2005: 10.000-12.000 smienten). Mogelijk zijn de aantallen smienten in de omliggende delen van de Zeevang verder toegenomen.
De uitgevoerde vijfjarige telling over het gehele gebied heeft een goed beeld opgeleverd van de aantallen smienten die nu in het gebied aanwezig zijn en waar zij verblijven. Maandelijks waren er minimaal 2000 tot een maximum van 55.000 smienten (nov. 2003) in het gebied. Bij strenge vorst en hierdoor dichtvriezen van de poldersloten, wijken de smienten uit naar het nog niet dichtgevroren Markermeer. Tevens worden dan recreatieplassen als bijvoorbeeld de Ursemmerplas in de polder Ursem als slaapgebied gebruikt. Deze diepe zandwinput vriest pas dicht bij zeer lange strenge vorstperiodes. Voor smienten en kleine zwanen is hiermee de Zeevang mogelijk nog geschikter geworden.

Ganzen en zwanen

Sinds 1981 tellen KNNV'ers de ganzen en zwanen in de polder Zeevang in het kader van landelijke tellingen. Van de kleine zwaan verblijven tussen oktober en maart zo'n 100 vogels in het gebied. De aantallen zijn sterk afhankelijk van het verloop van de winter.
Voor ganzen is de Zeevang in toenemende mate van belang. Tot de overwinteraars behoren de laatste jaren enkele duizenden kolganzen, grauwe ganzen en brandganzen. In gezelschap van deze soorten worden soms enkele kleine rietganzen, toendrarietganzen of zelfs rotganzen en de zeldzame roodhalsgans waargenomen. Ook aan de Zeevang is de explosieve groei van een broedende grauwe ganzenpopulatie niet voorbijgegaan. Op sommige locaties broeden tientallen paren en in juli foerageren honderden grauwe ganzen op de graslanden. ➤

Smient. Foto: Jankees Schwiebbe.

Brandganzen. Foto: Han Bouwmeester.

Goudplevieren

De Zeevang vormt een bolwerk voor doortrekkende en overwinterende goudplevieren van augustus tot in mei. Samen met Polder Mijzen, is het van de Noord-Hollandse veenweidegebieden een van de belangrijkste verblijfsplaatsen. In voor- en najaar gaat het hier om aantallen van 3000-8000 met een maximum van 13.000 in november 2002.

Huidige bedreigingen en kansen

De Zeevang is evenals alle polderlandschappen van Nederland sterk onderhevig aan veranderingen.

Voor de Zeevang spelen de agrarische ontwikkelingen een grote rol. De herinrichting van het gebied die momenteel in de eindfase van planontwikkeling verkeert, brengt voor de natuurwaarden grote onzekerheden met zich mee. De geplande peilverlaging in grote delen van het gebied biedt kansen voor intensivering van agrarisch gebruik. De nu nog met vele grassoorten begroeide weilanden zullen monoculturen van Engels raaigras worden. Die verdere intensivering en grootschaligheid kan een negatief effect hebben op de grote aantallen vogels. In de planvorming is niet voldoende vastgelegd welke compensatie er is voor de natuurschade die optreedt door agrarische intensivering. Te veel wordt verwacht van vrijwillige agrarische natuurbescherming. Aan de andere kant vinden juist veel vogels dankzij de landbouw voedsel en rust. Belangrijk is dus een juiste balans te vinden in de ontwikkeling van de landbouw en de aanwezige natuurwaarden.

De kansen voor het gebied liggen er. Door het gebied als gedoogzone te laten fungeren voor ganzen, zwanen en smienten, kan het de naast liggende kleipolders (onder andere de Beemster) ontlasten van wildschade. Inmiddels is een deel van de Zeevang door de Provincie Noord-Holland aangewezen als foerageergebied voor ganzen en smienten en kunnen boeren daar opvangcontracten afsluiten.

Door de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn is de Zeevang op de kaart gezet als belangrijk vogelgebied. De KNNV hoopt dat die status het gebied voor de aanwezige vogelsoorten de bescherming geeft die het verdient.

Tabel. Maximum aantal getelde vogels in de Zeevang gedurende het winterhalfjaar, oktober t/m maart 2000/2005.

Vogelsoorten					
Naam	Aantal	Naam	Aantal	Naam	Aantal
Dodaars	2	Tafeleend	60	Kokmeeuw	5039
Fuut	38	Kuifeend	431	Stormmeeuw	4069
Aalscholver	167	Brilduiker	7	Kleine Mantelmeeuw	25
Koereiger	1	Nonnetje	24	Zilvermeeuw	185
Kleine Zilverreiger	1	Grote Zaagbek	51	Grote Mantelmeeuw	23
Grote Zilverreiger	1	Middelste Zaagbek	4	Holenduif	52
Blauwe Reiger	130	Bruine Kiekendief	2	Houtduif	355
Lepelaar	11	Blauwe Kiekendief	2	Turkse Tortel	64
Knobbelzwaan	669	Havik	3	IJsvogel	1
Zwarte Zwaan	5	Sperwer	6	Veldleeuwerik	1
Kleine Zwaan	293	Buizerd	38	Boerenzwaluw	57
Wilde Zwaan	10	Ruigpootbuizerd	1	Graspieper	25
Rietgans	11	Torenvalk	30	Waterpieper	92
Kleine Rietgans	327	Smelleken	1	Gele Kwikstaart	1
Kolgans	12244	Slechtvalk	5	Witte Kwikstaart	1
Grauwe Gans	2051	Fazant	10	Rouwkwikstaart	25
Soepgans	226	Waterhoen	79	Merel	2
Indische Gans	5	Meerkoet	1524	Kramsvogel	68
Canadese Gans (kl)	1600	Scholekster	512	Koperwiek	666
Brandgans	3081	Bontbekplevier	1	GroteLijster	1
Rotgans	8	Goudplevier	13443	Baardmannetje	6
Nijlgans	125	Kievit	19985	Spreeuw	6760
Casarca	2	Kleine Strandloper	2	Ekster	71
Bergeend	214	Bonte Strandloper	22	Kauw	258
Smient	55527	Kemphaan	192	Zwarte Kraai	185
Krakeend	126	Watersnip	183	Roek	2
Wintertaling	344	Grutto	1258	Keep	33
Wilde Eend	1656	IJslandse Grutto	1	Vink	44
Soepeend	245	Wulp	1259	Putter	50
Pijlstaart	4	Zwarte Ruiter	172	Huismus	63
Zomertaling	6	Tureluur	78	Ringmus	20
Slobeend	59	Groenpootruiter	3	Rietgors	60

Ben Pronk
West 11a
1633 JA Avenhorn
benpronk@ilse.nl

Voor meer informatie:
http://www.knnv.nl/hoorn/21-zeevang/zeevang.htm

Literatuur

- SCHEKKERMAN, H & A.J. BEINTEMA, 2002. Vogelkundige waarden van de polder Zeevang 1996-2001. Een evaluatie in het kader van de EG-vogelrichtlijn.
- KLEUNEN A. VAN & W.B. LOOS, 2005. Vogelkundige waarden van Polder Zeevang 1998-2004 in het kader van de EG-Vogelrichtlijn. SOVON-informatierapport 2005/11. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- PRONK, B., 2001. Zeevang monitoring vogels winter 2000-2001 Rapport, KNNV afd. Hoorn/West-Friesland.
- LINDEN, P VAN DER, 2002. Vermoedelijke effecten op enkele diersoorten. Bureau Els & en Linde in opdracht van Werkgroep Onderbemalingen.
- HISTORISCHE VERENIGING OOSTHUIZEN, 2000. De "Seevanck in oude kaarten en geschriften" 20.